Handläggare/Motsvarande
Amela Selimagic
Administrativ chef
Fakulteten för lärande och samhälle
Malmö universitet

Fakultet/Motsvarande
Fakulteten för lärande och samhälle

Remissvar över betänkandet SOU 2026:37 Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola (dnr U2026/01238)

Malmö universitet lämnar härmed synpunkter på betänkandet Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola (SOU 2026:37).

Beslut i detta ärende har fattats av dekan Tobias Olsson. I beredningen av ärendet har Åsa Delblanc (filosofie doktor i pedagogik), Kristine Hultberg Ingridz (filosofie doktor i pedagogik), Helena Hansen (doktorand i pedagogik) samt Anna Vento (master i barn- och ungdomsvetenskap), Ann-Christine Vallberg Roth (professor i pedagogik), Peter Lilja (vicedekan/ universitetslektor) och Tobias Olsson (dekan/ professor) deltagit.

Tobias Olsson

Dekan

Fakulteten för lärande och samhälle

Malmö universitet

Remissvar över betänkandet ”Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola” (SOU 2026:37)

Övergripande ställningstagande

Vi delar utredningens bedömning att en obligatorisk förskola för vissa barn inte utgör en genomförbar åtgärd. Utredningen konstaterar själv att en sådan reglering skulle innebära att en specifik grupp barn omfattas av en utvidgad skyldighet och att detta medför betydande rättsliga och diskrimineringsrättsliga problem (SOU 2026:37, s. 271–283). Vi delar särskilt utredningens bedömning att en reglering som i praktiken huvudsakligen skulle beröra barn med annan etnisk bakgrund än svensk aktualiserar frågor om indirekt diskriminering och likabehandling (s. 282–283).

Vi delar samtidigt utredningens övergripande ambition att stärka barns möjligheter att utveckla svenska språket och att skapa en mer likvärdig förskola. Vår huvudsakliga invändning gäller därför inte målsättningen, utan hur vissa problem definieras och vilka åtgärder som föreslås.

Flera av betänkandets förslag om språkutveckling, personalens kompetens och det uppsökande arbetets utformning behöver enligt vår bedömning problematiseras utifrån aktuell forskning inom didaktik, pedagogik och sociolingvistik. Framför allt finns det skäl att tydligare uppmärksamma sambandet mellan barns språkutveckling och de organisatoriska, relationella och materiella villkor under vilka förskolans utbildning bedrivs.

Detta är också en problematik som delvis synliggörs i utredningens egen analys. Utredningen konstaterar att förskolan i dag inte har tillräckliga förutsättningar att fullt ut erbjuda alla barn en likvärdig utbildning av god kvalitet. Vidare behandlas betydelsen av bland annat barngruppernas storlek, personaltäthet och personalens kompetens för utbildningens kvalitet (se särskilt s. 149–172).

Vi tillstyrker därför betydelsen av utredningens förslag gällande reglering som säkerställer att alla barngrupper på alla förskolor har lämplig storlek, samt reglering som säkerställer lämplig personaltäthet. Utredningen konstaterar vidare att personaltäthet i sig inte säkerställer likvärdighet i en förskola av god kvalitet. Vi välkomnar därför förslaget om en statlig strategi för att säkerställa kompetensförsörjning inom förskolan, på kort och lång sikt, med målet att kunna införa rav på minst en förskollärare per barngrupp. Förslaget om att först införa detta år 2033 ses dock som problematiskt med tanke på nuvarande och framtida låga lärartäthet.

Mot denna bakgrund vill vi särskilt lyfta följande områden.

1. Språkkrav för personal behöver förenas med ett flerspråkigt perspektiv

Utredningen behandlar personalens kunskaper i svenska i kapitel 8 och föreslår bland annat att huvudmannen ska arbeta för att personal som arbetar i barngrupp har tillräckliga kunskaper i svenska för att kunna stimulera barns språkutveckling. Utredningen föreslår även att Skolverket ska meddela föreskrifter om vilken språknivå som ska anses tillräcklig samt ta fram ett nationellt kartläggningsmaterial för bedömning av personalens kunskaper i svenska (SOU 2026:37, s. 177–194).

Vi delar utgångspunkten att personal i förskolan behöver tillräckliga kunskaper i svenska för att kunna fullgöra sitt pedagogiska uppdrag. Förskolan har ett tydligt ansvar för att ge barn rika möjligheter att utveckla svenska, och personalens språkliga kompetens är en viktig del av detta arbete.

Samtidigt menar vi att förslaget behöver problematiseras i relation till den flerspråkiga kompetens som finns i förskolans arbetslag. Utredningen redovisar själv att det saknas en enhetlig nationell bild av omfattningen av bristande kunskaper i svenska bland förskolans personal (s. 177–179). Trots denna osäkerhet föreslås en nationell reglering av vilken språknivå som ska betraktas som tillräcklig och ett nationellt kartläggningsmaterial för bedömning av personalens kunskaper.

Vi menar att ett sådant system behöver utformas med stor försiktighet. Språklig kompetens i förskolan kan inte enbart förstås som den enskilda medarbetarens färdighet i svenska. I flerspråkiga förskolemiljöer utgör även kunskaper i andra språk en pedagogisk och relationell resurs.

Forskning inom flerspråkighet och sociolingvistik har problematiserat föreställningen om individens språk som strikt separerade och konkurrerande system. Barn använder sina samlade språkliga resurser för att kommunicera, förstå och skapa mening. Ett barns förstaspråk behöver därför inte stå i motsättning till utvecklingen av svenska. Barns

tidigare språkliga erfarenheter kan i stället utgöra resurser i fortsatt språk- och kunskapsutveckling.

Ett transspråkande perspektiv är relevant i detta sammanhang. Det innebär inte att svenskans betydelse förminskas. Tvärtom handlar det om hur pedagoger kan använda barns samlade språkliga repertoarer för att skapa vägar till förståelse, deltagande och fortsatt utveckling av svenska.

Vi menar därför att krav på tillräckliga kunskaper i svenska behöver kombineras med ett tydligt erkännande av flerspråkig kompetens. Annars finns en risk att en värdefull pedagogisk resurs osynliggörs i bedömningen av personalens professionella kompetens.

2. Språkutveckling bör förstås som en integrerad del av barns utbildning

Utredningen föreslår en försöksverksamhet med särskilda språkstärkande insatser för vissa barn i förskolan. Förslaget kan tolkas som att att personal i förskola tidigare inte arbetat språkstärkande eller som att området är obeforskat. Emellertid är metoder för att utveckla barns språk väl beforskat och beprövat. Ett exempel på detta är den statlig satsningen Läslyftet (Skolverket). Målgruppen föreslås i första hand vara fyraåringar som omfattas av regleringen om erbjudande om förskoleplats för bättre språkutveckling i svenska. Även andra barn ska kunna erbjudas deltagande om rektor bedömer att barnet har behov av språkstärkande insatser (SOU 2026:37, s. 286–290).

Vi ser positivt på att utredningen föreslår en försöksverksamhet framför ett permanent införande.

Utredningen framhåller själv att kunskapsläget kring särskilda språkstärkande insatsers utformning och effekt behöver stärkas innan ytterligare permanenta krav övervägs (s. 286–287). Detta är en viktig försiktighetsprincip.

Samtidigt väcker förslaget frågor om hur barns språkutveckling förstås och organiseras.

Förskolebarns språkutveckling sker inte vid sidan av den övriga verksamheten. Den utvecklas i lek, undervisning, samtal, högläsning, berättande, skapande och vardagliga möten mellan barn och vuxna.

Språk är därmed inte en isolerad färdighet utan en del av barns deltagande, relationer, interaktioner och meningsskapande.

Vi menar därför att språkstärkande arbete i första hand behöver förstås som en integrerad del av förskolans utbildning och inte som en avgränsad verksamhet för vissa kategorier av barn.

Utredningen definierar språkstärkande insatser som arbetssätt och metoder som syftar till att stärka yngre barns utveckling i svenska och föreslår att Skolverket ska bedöma vilka

insatser som ska omfattas av försöksverksamheten (s. 49–50, 286–294). En sådan försöksverksamhet kan bidra med viktig kunskap, men det är angeläget att utvärderingen inte begränsas till frågan om vilka metoder som ger mätbara språkliga resultat. Även den pedagogiska kontexten, relationerna, barngruppens sammansättning och personalens förutsättningar behöver ingå i analysen.

Vi ser också skäl att vara uppmärksamma på hur behov av språkstärkande insatser identifieras.

Utredningen konstaterar i sin diskussion om obligatorisk förskola att det i dag saknas verktyg som på ett rättssäkert och tillförlitligt sätt kan bedöma mycket små

barns språkkunskaper (s. 280–281). Detta är en viktig iakttagelse även när insatserna är frivilliga.

Kartläggning kan vara pedagogiskt motiverad när den används för att utveckla undervisningen. Den blir däremot problematisk om tyngdpunkten förskjuts från att undersöka utbildningsmiljön till att identifiera brister hos det enskilda barnet.

Den centrala frågan bör därför inte enbart vara vad barnet ännu inte behärskar, utan också vilka möjligheter till språkligt deltagande, interaktion och meningsskapande som förskolan erbjuder.

Vi förordar mot denna bakgrund ett inkluderande perspektiv där språkligt rika lärmiljöer utvecklas för hela barngruppen. Högläsning, litteratur, kvalificerade samtal, berättande, lek och estetiska uttrycksformer kan skapa gemensamma sammanhang där barns olika språkliga erfarenheter tas till vara samtidigt som utvecklingen av svenska främjas.

3. Ökat deltagande är inte detsamma som ökad likvärdighet

Utredningen behandlar i flera delar behovet av att öka deltagandet och närvaron i förskolan.

Kommunerna har sedan 2023 ett uppdrag att bedriva uppsökande verksamhet gentemot vårdnadshavare till barn som inte är inskrivna i förskolan. Utredningen bedömer att denna verksamhet behöver utvärderas och att ytterligare insatser för att öka inskrivningen kan behöva övervägas (SOU 2026:37, s. 230–243, 260–261, 298–300).

Vi delar uppfattningen att det är angeläget att familjer får god information om förskolan och att hinder för deltagande identifieras. Samtidigt behöver det göras en analytisk åtskillnad mellan deltagande och likvärdighet.

Att fler barn skrivs in i förskolan innebär inte automatiskt att de får tillgång till en likvärdig utbildning.

Den avgörande frågan är också vilken förskola barnet möter och vilka pedagogiska och organisatoriska villkor som kännetecknar verksamheten.

Utredningen konstaterar själv att den nuvarande regleringen om uppsökande verksamhet är relativt ny och ännu inte har utvärderats på ett sätt som gör det möjligt att bedöma dess effekter (s. 260–261). Vi menar att detta talar för återhållsamhet med ytterligare styrning innan det finns bättre kunskap om varför vissa familjer avstår från eller begränsar barns deltagande i förskolan.

Det uppsökande arbetet behöver dessutom bygga på dialog och förtroende. Vårdnadshavares tveksamhet inför förskolan bör inte på förhand förstås som ett uttryck för bristande information, kunskap eller motivation. Även frågor om

verksamhetens kvalitet, kontinuitet, tillgänglighet och familjers tidigare erfarenheter av offentliga institutioner behöver kunna beaktas.

Om staten vill öka deltagandet behöver den således samtidigt säkerställa kvaliteten i den verksamhet som barn och vårdnadshavare erbjuds.

4. Likvärdighet förutsätter strukturella och materiella villkor

Vi ser positivt på att utredningen ägnar betydande uppmärksamhet åt barngruppernas storlek och personaltätheten. Utredningen föreslår såväl reglering av barngruppsstorlek som en garanterad miniminivå för personaltäthet (SOU 2026:37, s. 149–172).

Detta är enligt vår bedömning en av betänkandets mest betydelsefulla delar.

Utredningens egen forskningsgenomgång pekar på samband mellan högre personaltäthet, mindre barngrupper och bättre förutsättningar för barns lärande, sociala utveckling och språkutveckling.

Utredningen hänvisar bland annat till forskning som visar att hög personaltäthet och mindre grupper kan vara förknippade med bättre språkutveckling och lägre stressnivåer hos barn (s. 160–162).

Dessa resultat behöver enligt vår mening ges större tyngd också i diskussionen om språkstärkande insatser.

Språkutveckling sker genom interaktion, och kvalificerad interaktion kräver tid och närvarande vuxna.

Förskollärare behöver kunna lyssna till barn, ställa följdfrågor, utveckla samtal, läsa och berätta tillsammans med dem samt delta i och utmana deras lek. Sådana pedagogiska processer är svåra att genomföra med hög kvalitet när barngrupperna är stora eller personaltätheten låg.

Vi menar därför att barngruppsstorlek och personaltäthet inte enbart bör förstås som organisatoriska kvalitetsfrågor. De är också centrala språkdidaktiska och pedagogiska förutsättningar.

5. En likvärdig förskola kräver kompensatorisk resursfördelning

Utredningen konstaterar att förskolan i dag inte har tillräckliga förutsättningar att fullt ut erbjuda alla barn en likvärdig utbildning av god kvalitet. Den pekar samtidigt på variationer i bland annat personaltäthet, utbildningsnivå och andra strukturella kvalitetsfaktorer.

Vi menar att denna problembild behöver få tydligare konsekvenser för hur likvärdighet förstås.

Likvärdighet innebär inte att alla förskolor ska tilldelas identiska resurser. Förskolans kompensatoriska uppdrag förutsätter att resurser fördelas med hänsyn till barns och verksamheters skilda förutsättningar.

Förskolor som verkar under mer krävande socioekonomiska och pedagogiska villkor behöver därför ges reella möjligheter att erbjuda en utbildning av minst lika hög kvalitet som andra förskolor. Det kan innebära behov av mindre barngrupper, högre personaltäthet, högre andel utbildade förskollärare, kontinuitet i arbetslagen och god tillgång till såväl specialpedagogisk som flerspråkig kompetens.

Detta är särskilt betydelsefullt ur ett språkutvecklande perspektiv. Om målet är att stärka barns möjligheter att utveckla svenska språket bör investeringar i personaltäthet, utbildad personal och pedagogernas arbetsvillkor betraktas som språkdidaktiska åtgärder i lika hög grad som specifikt riktade språkprogram.

6. Fokus på personaltäthet kontra lärartäthet

Utredningen betonar betydelsen av personaltäthet som en central strukturkvalitetsfaktor. Detta riskerar emellertid att osynliggöra skillnader i personalens utbildning och professionella omdöme. Två förskolor kan uppvisa samma personaltäthet men ha väsentligt olika lärartäthet.

Därmed kan de reella förutsättningarna för undervisning, pedagogisk dokumentation, systematiskt kvalitetsarbete och språkutvecklande arbete skilja sig markant. För att stärka likvärdigheten bör lärartäthet eller andel legitimerade förskollärare ges större betydelse i styrning, uppföljning och resursfördelning.

Man kan också argumentera för att utredningen blandar samman två olika kvalitetsnivåer:

Omsorgskapacitet påverkas starkt av personaltäthet.

Undervisningskapacitet påverkas starkt av lärartäthet och kompetensprofil.

Ur ett didaktiskt perspektiv är de inte självklart att fler vuxna/personal automatiskt leder till bättre språkutveckling. Det avgörande är vilken personal som finns i verksamheten, deras utbildning, didaktiska omdöme och möjligheter att bedriva kvalificerad undervisning, såväl

planerad som spontan. Lärare i förskola kan inte ta ansvar för spontan undervisning om de inte är på plats, därför är det avgörande att belysa lärartäthet istället för personaltäthet.

Vi skulle även kunna anknyta till den långvariga diskussionen om struktur- och processkvalitet. Strukturkvalitet bör inte reduceras till numeriska mått på personaltäthet.

Strukturkvalitet omfattar även personalens utbildningsnivå, kompetensförsörjning, lärartäthet och organisatoriska förutsättningar. Risken är annars att likvärdighet definieras som lika många vuxna per barn snarare än likvärdiga möjligheter till utbildning med hög verkningskraft. Det skulle kunna tolkas som att personaltäthet är en möjliggörande struktur, medan förskollärarnas professionella omdöme är en central verkningskraft bakom den undervisning som antas leda till språkutveckling, närmare bestämt processkvalitet och snarast en didaktisk resultatkvalitet. Att reglera den förra utan att tillräckligt uppmärksamma de senare kvalitetsdimensionerna riskerar därför att ge en begränsad förståelse av vad som skapar likvärdig kvalitet.

Det går att spetsa argument och remissvar genom att flytta fokus från bemanning/personaltäthet till utbildningens kunskapsbas och professionella ansvar. En möjlig invändning är att utredningen riskerar att indirekt signalera att förskollärarutbildningens specifika kunskap inte är avgörande för förskolans kvalitet. Om likvärdighet huvudsakligen definieras genom personaltäthet snarare än lärartäthet kan konsekvensen bli att en legitimerad förskollärare och annan personal i praktiken behandlas som likvärdiga resurser i utbildningsystem och kvalitetsstyrning. Betänkandet bygger på antagandet att ökad personaltäthet bidrar till ökad kvalitet och likvärdighet. En sådan utgångspunkt riskerar att undervärdera den professionsspecifika kunskap som utvecklas inom förskollärarutbildningen.

Om likvärdighet främst mäts genom antalet vuxna snarare än genom tillgången till förskollärarkompetens finns en risk att kvalitet reduceras till en bemanningsfråga i stället för en utbildningsfråga.

Man kan också ställa en mer grundläggande fråga. Om förskollärarutbildningen anses ha avgörande betydelse för barns lärande, undervisning och språkutveckling, varför ges då inte lärartäthet en starkare ställning i regleringen av likvärdighet? Detta pekar mot en potentiell motsägelse i styrningen. Staten investerar omfattande resurser i en tre och ett halvt år lång professionsutbildning, samtidigt som kvalitet i hög grad följs upp genom generella bemanningsmått. Ytterligare en skärpning är att koppla frågan till undervisningsbegreppet.

Sedan undervisning infördes som ett centralt begrepp i förskolans styrdokument, såväl planerad som spontan, har förskollärarnas ansvar för utbildningens innehåll, vetenskapliga grund och kvalitet betonats. Mot denna bakgrund framstår det som otillräckligt att beskriva strukturkvalitet främst i termer av personaltäthet. En förskola kan vara välbemannad men

samtidigt sakna tillräcklig kapacitet att bedriva kvalificerad undervisning om andelen förskollärare är låg. Lärare i förskola kan som nämnts inte ta ansvar för

spontan undervisning om de inte är på plats. Ur ett akademiskt perspektiv kan argumentet spetsas ytterligare.

Utredningen tycks utgå från att likvärdighet främst är en fråga om likvärdig tillgång till personal. Ett alternativt synsätt är att likvärdighet i första hand handlar om barns likvärdiga tillgång till professionellt pedagogiskt omdöme. Om så är fallet bör lärartäthet snarare än personaltäthet utgöra den centrala indikatorn för en likvärdig förskola. Detta flyttar fokus från "hur många vuxna finns?" till den mer grundläggande frågan: Vilken professionell kunskap får barnen faktiskt tillgång till? Om likvärdighet också avser likvärdighet mellan skolformer i skolväsendet skulle målet kunna vara 90–100 procent lärare i förskola.

Sammanfattande bedömning

Vi delar betänkandets ambition att stärka barns utveckling av svenska och skapa en mer likvärdig förskola. Vi delar också utredningens bedömning att en obligatorisk förskola för vissa barn inte är en lämplig eller rättsligt genomförbar väg (SOU 2026:37, s. 271–283).

Samtidigt menar vi att flera av de föreslagna åtgärderna behöver analyseras tydligare i relation till forskning om barns språkutveckling, flerspråkighet och förskolans pedagogiska och organisatoriska villkor.

Vi vill särskilt framhålla följande:

1. Krav på personalens kunskaper i svenska behöver förenas med ett erkännande av flerspråkig

kompetens som pedagogisk resurs. Ett nationellt system för bedömning av personalens språkkunskaper behöver utformas så att professionell kompetens inte reduceras till en enskild språknivå.

2. Språkutveckling bör förstås som en integrerad del av förskolans undervisning och pedagogiska

praktik. Särskilda språkstärkande insatser behöver därför analyseras i relation till den ordinarie utbildningens kvalitet och de sammanhang där barns språk faktiskt utvecklas.

3. Ökat deltagande kan inte likställas med ökad likvärdighet. Uppsökande verksamhet behöver

bygga på dialog och förtroende och följas av en motsvarande diskussion om kvaliteten i den förskola som familjer erbjuds.

4. Barngruppsstorlek och personaltäthet är inte endast organisatoriska frågor utan grundläggande

pedagogiska och språkdidaktiska villkor.

5. Förskolans kompensatoriska uppdrag förutsätter en resursfördelning som möjliggör hög

pedagogisk kvalitet även där de socioekonomiska och pedagogiska utmaningarna är störst.

Förskolans språkutvecklande uppdrag är grundläggande. Just därför behöver språk behandlas som en del av förskolans samlade pedagogiska uppdrag och inte isoleras från frågor om relationer, undervisning, flerspråkighet, professionell kompetens och materiella villkor.

Vår samlade bedömning är att en långsiktigt likvärdig och språkutvecklande förskola framför allt förutsätter hög pedagogisk kvalitet, kvalificerade professionella bedömningar och en tydligt kompensatorisk resursfördelning. Barns utveckling av svenska stärks inte genom att deras övriga språkliga resurser ges mindre betydelse, utan genom att barn får delta i språkligt rika, inkluderande och väl bemannade utbildningsmiljöer där deras samlade erfarenheter och språkliga resurser tas till vara.